

Ганна
Ткаченко

Початок ХХ століття. Чернігівщина напередодні буремних часів... Дочка Савелія Руденка покохала червоноармійця. Але, коли батька заарештували, коханий зробив вигляд, що не знає, хто вона така... Багато років по тому, вже у часи Другої світової, їм судилося зустрітися ще раз — і вже Микола буде благати дівчину про допомогу, присягаючись, що завжди кохав лише її. Та чи повірить йому дівчина?

Тікали від них люди та ховалися в хатах, але знайшлася одна жінка, яка дозволила переночувати в клуні. Не повірила, що відпустили з полону, і вона. Розказувала, що багато полонених тікало не так давно, просилися переночувати, а потім їх ловили й розстрілювали на місці разом із господарями. Принесла для Миколи молока кружку, стареньку одягу свого чоловіка та чисту полотняну ганчірку, перев'язати рану. Микола швидко переодягся і, умостившись на сіні, їв Манин хліб і запивав молоком. Мар'яна бачила, як трусилися його худі руки, коли він ніс хліб до рота. Вітер, який крізь щілини забирався в клуню, свистів і навіював різні думки. Вона згадувала своє життя, а Микола все пригортав Маню, розказуючи про себе та про їхнє коротке кохання.

ТЕРНОВИЙ
ВІНОК

ГОЛГОФА
КОЗАЦЬКИХ НАЩАДКІВ

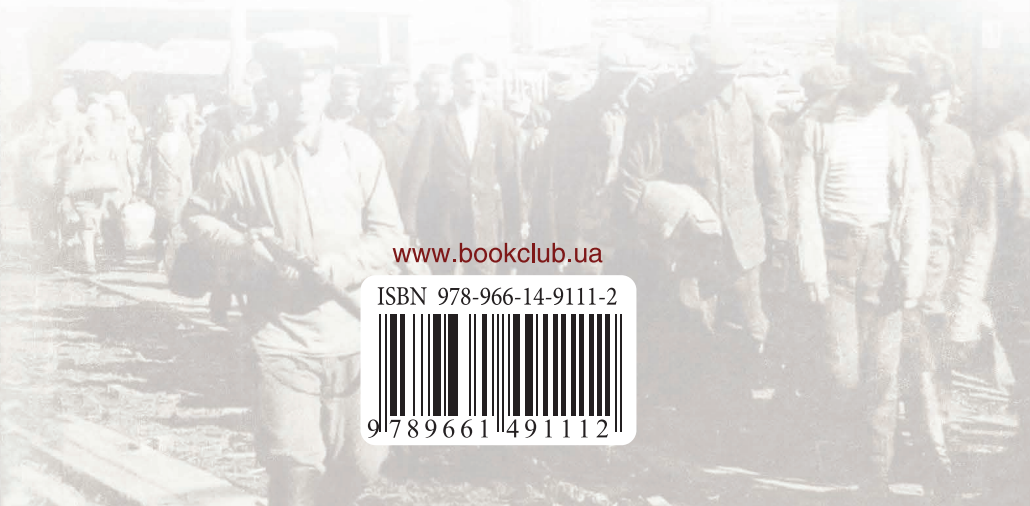
Ганна
Ткаченко

ГОЛГОФА

КОЗАЦЬКИХ НАЩАДКІВ

ТЕРНОВИЙ ВІНОК

www.bookclub.ua

ISBN 978-966-14-9111-2

9 789661 491112

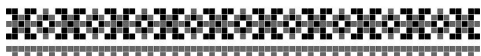

КЛУБ
СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЛЯ

ГОЛГОФА

КОЗАЦЬКИХ НАШАДКІВ

Ганна
Ткаченко

ГОЛГОФА

КОЗАЦЬКИХ НАЩАДКІВ

ТЕРНОВИЙ ВІНОК

РОМАН

ХАРКІВ **КЛУБ**
2015 СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЛЯ

УДК 821.161.2
ББК 84.4УКР
Т48

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Дизайнер обкладинки *Сергій Ткачов*

В оформленні обкладинки
використано кадр із кінохроніки
«Конвоювання в'язнів на пароплав “Гліб Бокій”,
що відпливає на Соловецькі острови. Місто Кем».
Фільм «Соловки». Вип. «Совкіно», 1928.
Режисер *А. Черкасов*, оператор *С. Савенко*, художник *Р. Банцан*

ISBN 978-966-14-9111-2

- © Ткаченко Г., 2015
- © DepositPhotos.com / bloodua,
обкладинка
- © Книжковий клуб «Клуб Сі-
мейного Дозвілля», видан-
ня українською мовою, 2015
- © Книжковий клуб «Клуб Сі-
мейного Дозвілля», худож-
не оформлення, 2015

ЗДАЄТЬСЯ, КРАШЕ ПОМЕРТИ, НІЖ УСЕ ЦЕ ПЕРЕЖИТИ

Ганна Ткаченко писати почала не так і давно. Усе життя вона працювала на різних адміністративних посадах, що стало для неї неоціненним джерелом людинознавчого досвіду, і, лише вийшовши на пенсію, отримала можливість реалізувати свою давню мрію — стати письменником. Мрія здійснилася, і за перший же роман Ганна Ткаченко була прийнята до Національної спілки письменників України.

Дата, яку читач побачить наприкінці цієї книжки, ознаменувала початок її творчості. Це був її перший роман — «Терновий вінок». Постав він з пекучої потреби розповісти своїм дітям, онукам та їхнім ровесникам гірку правду про свій край, свою батьківщину, її людей, пригоди, які траплялися з ними.

Ганна Ткаченко народилася на Чернігівському Поліссі. У романі є справжні історичні назви: Корюківка, Березне, Низівка, які читач легко знайде на мапі. Це родинний роман. У його центрі — кілька дворів села Березівка. Спочатку на роль головного героя висувається Сава Руденко — заможний селянин, купець. А потім такі права перебирає на себе Мар'яна Затоцька. Зрозуміло, що в розповідь втягнуто багато інших персонажів, які беруть участь у подіях.

Але найважливіша риса художнього світу Ганни Ткаченко — бачення життя з рівня простої української людини. Тут немає секретарів рай(об)комів, голів рай(обл)виконкомів і навіть голів колгоспів. Вони відсутні у світі героїв Ганни Ткаченко, як відсутні ангели й демони чи якісь інші образи з демонології, популярні в творах сучасних українських авторів. Немає тут і образів злиднів, активістів, бідняків. Вони винесені за дужки, подані як несприятливі обставини життя головних героїв. Зате є український селянин-господар, який щедро віддає землі свою працю, а вона йому віддячує сторицею.

Дія роману починається в далекому 1919 році — кульмінаційному для завоювання влади в Україні російськими більшовиками.

А закінчується — восени 1943-го, з кінцем німецької окупації. Між цими датами — купа подій епохального значення, які розвертали життя в різні боки. Це був час ідеологічної переробки людини й гвалтування життя на догоду ідеології. Але Ганна Ткаченко показує нам, як життя повертається у своє русло, до своєї природної течії, торжествує людина, добро, художня справедливість.

Роман «Терновий вінок» уже видавався і пройшов апробацію у вужчому колі читачів. Тепер є можливість запропонувати його значно ширшій аудиторії. Сподіваємося, що кожний, хто починає цей твір, мимоволі потрапить у коло симпатиків Ганни Ткаченко й буде шукати її наступні романи.

*Ігор Михайлин,
доктор філологічних наук,
професор*

Прочитайте знову
Тую славу. Та читайте
Од слова до слова,
Не минайте ані титли,
Ніже тії коми,
Все розберіть. Та й спитайте
Тоді себе: що ми?
Чиї сини? Яких батьків?
Ким? За що закуті?

Т. Шевченко.
«І мертвим, і живим...»

1

Велика рівнина українського Полісся на правобережжі Десни яріла зеленими луками й полями, на яких наливалось жито. Легко-жовтава гладінь, на якій де-не-де синіли волошки, впиралася в білопінне гречане поле, над яким гуділи бджолині рої. А далі, скільки сягало око, цвів синій льон. Гуляв по ньому легкий вітер, гойдаючи кожную стеблинку і творячи хвилі, мов на морі. Такі красиві поля тільки тут, на Поліссі, здається, що саме тут Божий край. Сонце стояло високо, однак не пекло, а приємно гріло. Під ним виблискувала грайлива ріка, що поспішала до свого батька Дніпра. Це — Десна. Вона, як та наречена, то сумна і лагідна, то весела. Швидко крутилася поміж високих берегів, хлюпотіла під ними своїми чистими водами, а далі спокійно виблискувала на рівнині, гріючись під таким теплим сонечком. Дорога у неї далека, і вона розмовляла, пливучи, з вербами, які частенько траплялися на низькому березі, з лісами, що шуміли у відповідь своїм височенним гіллям, з полями, котрі поштиво вклонялися. Віталася з хатами, що білили в селах трохи оддалік від її берегів, а то й зовсім поряд, з гаями, де виспівували солов'ї, проводжаючи її в далеку дорогу. Змагалася з лелеками, які злітали зі своїх гнізд і летіли над нею, розправивши свої широченні крила. Вони інколи опускалися так низько над водою, ніби заглядали у чисте плесо, як у дзеркало.

Сава стояв на березі Десни за містом і, хоча й було тривожно на душі, все одно відчував природу і милувався красою. Він уже третій день, повернувшись із далекої мандрівки, з великих базарів, приходив на околиці Чернігова. Був аж на кордоні з Польщею, зерно возив продавати. Виїхав з дому раною весною, а ще й досі

нік не міг добратися до свого села. Різне траплялося в останні роки, бо в Україні яких тільки військ не було. Зустрічав і козаків донських, козаків кубанських, котрі на конях тікали додому з фронту, почувши про революцію і про те, що війська Червоної армії йдуть на південь, на Дон, відбирають їхню землю, встановлюючи нову, радянську владу. З'являлися й російські війська інколи, тікаючи у свій край, скориставшись анархією на фронті. Вдалося обійти йому і війська Антанти, що з півдня наступали. Вони йшли нібито на допомогу, а думали про ласий шматок цієї землі, яку часто завойовували різні держави. Усі, хто приходив сюди, ділили цю землю, грабували народ і добряче наживалися. Дивувалися навіть чужинці: до чого терплячий цей люд, який, маючи таку землю і хист до її обробітку, століттями плазував перед різними царями та королями і лише час від часу, не витримуючи гніту, брався за зброю. Затяжними були війни за незалежність, і коли щастило, коли дружними були, то знову об'єднувалися і були одним українським народом. Але жменька випала тих щасливих вільних літ, про які так мало розказував дід, а ще менше батько! Раніше Сава над цим майже не задумувався, а останнім часом ніби прозрів, став думати не тільки про себе та про своє село, а й про свій край, про весь люд, про Україну. Були в селі люди, які з покоління в покоління передавали славу історію свого роду і водночас історію правобережного Придесення та всієї України. Часом ті перекази сягали в глибину віків. Його все це цікавило, і все він розумів. Зараз на селі він шанована людина, повчає молодших, радить і старшим. Здавалося б, живи як усі, але він так не міг, його душа вболівала за все. Тепер про минулі часи думав як про щасливі, бо на зміну прийшли інші. Не оминули і його життєві випробування. Тривожно було вже на початку 1905 року, а зараз — небували часи, як його батько каже. Зрушилося таке, що добром не скінчиться.

Заворожено дивився на свій край і прислухався до рідної землі, з якої ніби виростали літописні містечка з фортецями — Березой, Мена, Сновськ, Любеч, Сосниця, Блестовіт, Хоробор, Новгород-Сіверський, що згадуються в давніх літописах початку другого тисячоліття. Вони були фортецями в боротьбі з ворогами Київської Русі, її Чернігово-Сіверської землі. Це тут, під Седневом, за декілька кілометрів від його рідного села, чернігівській князь

Святослав, син Ярослава Мудрого, розгромив половців. Ці землі пам'ятають страшні часи татаро-монгольської орди, яка переміщалась, як саранча, з возами, полоненими, табунами коней, отарами овець, верблюдів. По людському крику, стогону та реву худоби її далеко було чути. Так ішов онук Чингісхана. Палали по Десні міста і села, від чого чорні хмари диму пливли над осінніми лісами. Сава ніби чув слова священика, який у палаючій фортеці закликав не здаватися, а прийняти вінець Христовий. Падає на татар зі стін Чернігова каміння, летється з казанів окріп, дим від пострілів, прості люди б'ються ціпами, палицями, сокирами, до останнього подиху захищаючи свою землю. Сотні років лежала спалена татарами земля, поки не почала заростати травою та деревами. Лише через п'ять століть у літописах знову згадується про Придесення. Потім знову чужинці, які палили, руйнували, забирали невільників та продавали на базарах Кафи (Феодосії) і Стамбула. У той час селяни трудилися в полі з рушницями, очікуючи непрошеного гостя — татарина — звідки завгодно. А ось уже вдруге по цій самій дорозі йдуть на Москву польські шляхтичі, це вже онуки повертаються до володінь своїх предків на чернігівських та сіверських землях. Отримав жалувану грамоту на одне з тих літописних містечок та декілька сіл і майбутній коронний гетьман Речі Посполитої Микола Потоцький, який недавно народився. Піднімаються козаки й селяни під проводом Наливайка на боротьбу з жорстокими панами. Від села до села ходять лірники та бандуристи, співають журливих пісень про важку долю під чужим ярмом та про славні діла козацькі. Вони не тільки співають, а й розносять Універсали Війська запорозького, закликаючи до непокори. Читають ті Універсали і православні ченці на майданах біля церков. Гомонить люд та надіється на козаків, яких шанує вся Європа. Піднімаються трударі на народну боротьбу, якої вже й так зачекалися. Та ось за ними прийшли бурхливі події Переяславської ради. Це цим шляхом, де стояли козацькі полки та сотні, їхали представники російського царя приймати від населення присягу на вірність Олексію Михайловичу. Російських посланців зустрічає люд із хрестами, іконами, хоругвами і святою водою, маючи велику надію, що православний цар порятує їх від великої розрухи. Старі люди переказували від своїх

прадідів: усі, зазнавши знущань від польських панів, охоче йшли під сильну руку московського царя. Але час змінився не на краще — настали часи руйнації всього того, що було здобуто під час тяжкої національно-визвольної боротьби під проводом Богдана Хмельницького. Російсько-шведська війна теж не оминула містечок та сіл правобережного Придесення. Тут, під Меною, розгромили козаки загін шведів і не пустили їх далі. Козаки свідомо чинили, але виконали волю Петра I, а він занাপастив їх, посилав не тільки в походи, а ще й на роботи. Приєдналися вони до Росії як вільні, а стали кріпаками. Козаки брали участь у Полтавській битві, рили канал на Ладозі, потім Волго-Донський, ходили з російськими військами на Дон проти татар, у похід під Царицин, у Перський, на Дербент, у Кримській війні билися проти турків і татар. У той час в Україну прибули російські війська — вісім драгунських полків, яких розмістили жовнірством по селянських дворах (вони утримувалися за рахунок селян, у тому числі й козацьких сімей). Козаки були в далеких краях, і нікому було захистити люд. Далі новий наказ Петра I — побудувати «Українську лінію» від набігів кримських татар довжиною 285 км від Дніпра вздовж Орелі, її притоки Берестової і притоки Сіверського Дінця — Береки. А неофіційно царський уряд ставив нові цілі — відгородити Запорозьку Січ від України. Планувалося звести шістнадцять фортець та сорок дев'ять редутив. З Чернігівського полку на ці роботи щороку посилали по десять тисяч козаків та ще п'ятнадцять тисяч селян. Ішли туди пішки, бо на возах везли картоплю, хліб, зерно, заступи, плуги і все інше, щоб обжити степовий край та не загинути. Багато померло від спеки і хвороб, від тяжкої праці, багато втекло на Січ, на Дон. Після всього цього від Чернігівського полку майже нічого не залишилося. А в рідному селі з п'ятиста козаків — лише двадцять. Настало й найстрашніше — російські війська зруйнували Запорозьку Січ, козацькі полки ж царицею Катериною II були розформовані і приєднані до російського війська. Чернігівський козацький полк зарахували до російського Тверського полку. Плакали старі козаки й повторювали лише одне слово: «Кінець...» Плакали й селяни, бо всі вони жили багато років однією родиною. «Чому так? Чим ці люди так завинили перед Богом?» — питали діти та онуки козацькі, що вирости

без батька напівсиротами. Може, виною всьому наша родюча земля? А що та земля? Чи вона б квітувала, коли б ці люди так тяжко на ній не працювали... Це їхні руки перетворювали землю у квітучий край! То значить — земля і люди...

Тепер знову на цю землю з усіх кінців полізла різна нечисть, зазіхаючи на наше жито, на пшеницю, заводи. Одних люди білими називали, інших — червоними, а ще інших — інтервентами. Усі вони хотіли одного — знову завоювати нашу землю і наш працьовитий народ. І якщо не повністю, то хоча б шматок відірвати, аби тільки не запізнитися. Так роздумував купець Сава, добрий господар одного з великих сіл цього краю.

Жовтнева революція 1917 року багато чого змінила не тільки тут, а й у всій Україні. Тут революція своя пішла, бо Україна то проголошувала незалежну республіку в складі Росії, то самостійну державу, то німців на допомогу кликала, захищаючись від більшовиків. По всій території тяглися різні фронти, гриміли гармати, гули броньовики, гуркотіли тачанки залізними колесами, горіли поля дозрілої пшениці, скирти соломи. Чорні клубиська диму сягали самого неба. Окопи були скрізь: на полях і вздовж залізниць, місцями з одного боку — петлюрівські, з іншого — Червоної армії. У великих містах стояв крик та гамір. Скрізь агітують більшовики, обіцяють землю селянам, заводи — робітникам, а всім — мир та комунізм. Розмахують газетами від Директорії і теж обіцяють хороше життя та соціалістичні перебудови. Треті лають усіх — Скоропадського, німців, Денікіна, поляків, своїх отаманів, які із загонами заповнили всі ліси. Одних партизанами називають, інших — бандитами. Прості люди тікають із великих міст від гармат та голоду, а селяни не хочуть приймати непрошених гостей, бо комори та засіки порожні. Влада часто змінюється, і кожна з них у селян хліб відбирає: та — для Червоної армії, інша — для білої, ще якась — для Німеччини.

Сава їздив багато, знав політику, радів за рідну Україну, але боязно і тривожно було на душі, бо переживав як за рідну матір: чи вдасться утримати ту довгождану незалежність? Вірив, що розумні люди правильно вирішать земельні питання, не скривдять хазяїна на селі, бо який же він експлуататор, коли в нього порепа-ні від роботи руки. Чув про Грушевського і, як тільки була нагода,

Літературно-художнє видання

ТКАЧЕНКО Ганна
Голгофа козацьких нащадків. Терновий вінок
Роман

В авторській редакції

Головний редактор *С. С. Скляр*
Завідувач редакції *Г. В. Сологуб*
Відповідальний за випуск *Т. М. Куксова*
Художній редактор *Н. В. Переходенко*
Коректор *І. Г. Веремій*

Підписано до друку 22.05.2015. Формат 84x108/32.
Друк офсетний. Гарнітура «Minion». Ум. друк. арк. 16,8.
Наклад 8000 пр. Зам. № .

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61140, Харків-140, просп. Гагаріна, 20а
E-mail: corp@bookclub.ua

Віддруковано у ПАТ «Білоцерківська книжкова фабрика»
09117, м. Біла Церква, вул. Леся Курбаса, 4
впроваджена система управління якістю
згідно з міжнародним стандартом DIN EN ISO 9001:2000

Видавництво Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
www.trade.bookclub.ua

ГУРТОВИЙ ПРОДАЖ КНИГ ВИДАВНИЦТВА

ХАРКІВ

ДП з іноземними інвестиціями
«Книжковий Клуб
“Клуб Сімейного Дозвілля”»

61140, м. Харків-140,
просп. Гагаріна, 20-А
тел/факс +38 (057) 703-44-57
e-mail: trade@bookclub.ua
www.trade.bookclub.ua

Київська філія

04073, м. Київ, просп. Московський, 6, кімн. 35,
тел. +38 (067) 575-27-55
e-mail: kyiv@bookclub.ua

Одеська філія

65017, м. Одеса, вул. Малиновського, 16-А, кімн. 109
тел. +38 (067) 572-44-28
e-mail: odessa@bookclub.ua

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»

служба роботи з клієнтами:

тел. +38 (057) 783-88-88

e-mail: support@bookclub.ua

Інтернет-магазин: www.bookclub.ua

«Книжковий клуб», а/с 84, Харків, 61001

Ткаченко Г.

Т48 Голгофа козацьких нащадків. Терновий вінок : роман / Ганна Ткаченко ; передм. І. Михайлина. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. — 320 с.

ISBN 978-966-14-9111-2

Чернігівщина, перша половина ХХ століття. Буремні часи — революція, неп, колективізація, голод... Савелій Руденко, нащадок запорізьких козаків і добрий господар, одного дня утратив усе... Його донька, юна Маня, покохала червоноармійця Миколу. Але, коли батька заарештували, той, кому вона віддала своє серце, відмовився їй допомогти... Роки по тому, вже в часи Другої світової, Маня зустріла Миколу в таборі військовополонених. Він благає пробачити і врятувати його. Чи пробачить йому дівчина?

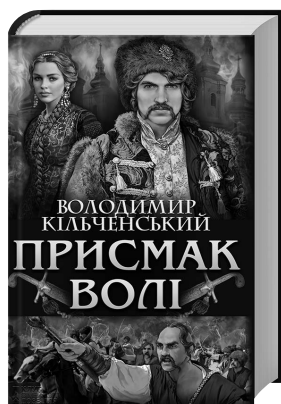
УДК 821.161.2

ББК 84.4УКР

ПРИСМАК ВОЛІ

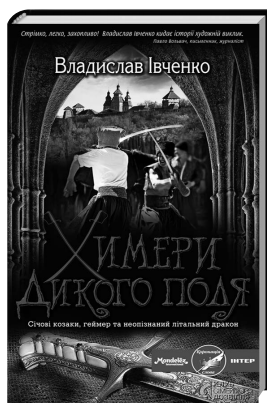
КОЗАЦЬКА СЛАВА НЕВМИРУША!

Зухвалі татарські коні топтали рідну землю, і ріки сліз лилися по всій Україні... Андрієві та Тимошу з юнацтва довелося взяти до рук зброю, щоб захистити свій край від нападів татар. Коли кочівники вбили батька Андрія, а побратим потрапив у полон, хлопець присягнувся помститися та присвятити своє життя боротьбі за волю України. Навіть чарівна Даринка і маленький синочок не змогли утримати його вдома — Андрій вирішив податися на Січ. Невдовзі військо січовиків вирушило на допомогу Богдану Хмельницькому. Попереду в Андрія — жорстокі сутички, виснажливі походи, відчайдушні бої, запеклі атаки та... грішне кохання. Чи доля козаку повернеться до рідної домівки?

ХИМЕРИ ДИКОГО ПОЛЯ

ПОТУЖНО, ЗАХОПЛИВО, МАЙСТЕРНО!

Два приватні детективи агенції «Хаос» у пошуках зниклої людини потрапляють до дивного краю, який місцеві називають Січчю. Цей край розташований десь на кордоні України з Росією і не позначений на жодній мапі. Його мешканці — воявничі вершники з оселедцями та вусами, які щодня ведуть запеклу боротьбу з ворогами. Краснодар і Понамка теж змушені взяти участь у несамовитій війні — з дикунами, бандитами, спецслужбами сусідньої держави... Хтось скаже, що деякі фантазмагоричні події якось моторошно нагадують сьогоднішня... Але хай кожен робить власні висновки.